

ЯРОСЛАВ ПЕТЪР

СЕЗОНЪТ НА ПЧЕЛИТЕ

Превод от чешки: Мария Раева, 1990

chitanka.info

Доцент Маловец по навик натисна звънящия като за тревога будилник. Фосфоресциращите стрелки показваха четири и половина. Запали нощната лампа, прозя се широко и прокара пръсти през сплетените остатъци от коса по слепоочията си. По-младата му с двадесет години жена се обърна на другата страна и продължи да спи.

— Още ли ми се сърдиш? — я попита той шепнешком.

Вместо отговор тя се зави през глава. Жестът категорично показваше, че няма да стане и да му приготви закуска. Така че почти автоматично се зае с наложителните утринни занимания и излезе на улицата, по която тук-таме се появяваха силуетите на пътниците за първите трамваи.

На спирката скочи в потеглящия вагон и притиснат от човешките тела, потъна в нервна дрямка.

Слезе извън града. С докосване на шапката поздрави няколко колеги от института, които също си бяха доспивали във влака. Те изкривиха лица в така наречените приятелски усмивки. Групичката мина под виадукта от тъмен камък и се озова на брега на реката. Времето, което измина, докато старият салджия доплава до тях от другия бряг, се стори на доцента цяла вечност. Повече от друг път го дразнеше бърборенето на младия му колега Самек и професор Иреш на тема разхода на бензин от най-новия модел местна кола. Стъпиха на сала, който се огъна под тежестта им. По-рано обичаше тези кратки минути по средата на мътната река, но те вече бяха успели да му втръснат. Салът тихо заскърца по песъчливия бряг, а доцентът беше сред първите забързани по стръмната пътека, която лъкатушеше между влажните стъбла на пръснатите по цялата долина акации. Зад голите клони в сивата светлина проблясваха стените на института. Бързаше. Кръвта пулсираше в слепоочията му.

Поклони се машинално на портиера и веднага се насочи към стълбите за сутерена, където се намираше неговата лаборатория.

— Трябва да отидете при професора, господин доцент. Искане да говори с вас — извика задъхано след него портиерът.

— Добре, добре — махна с ръка Маловец.

Завъртя ключа на контакта и след няколко мига уморената крушка все пак се запали, осветявайки редиците огромни, стъклени валци. Протегна ръка, за да погали студената им гладка повърхност. През дългите години работа с еволблоковете — това малко престаряло

чудо на техниката, което правеше възможно да се ускори милион пъти ленивият ход на еволюцията при растения и животни, изпитваше към тези машини уважение, може би дори благодарност. Със затаен дъх се приближи към един от валците. Там бяха. Синкави, блестящи, струпани в чудноват рояк, той с нищо не напомняше неугледния, бръмчащ рой на обикновените пчели. По-скоро приличаше на голям кристал, или по-точно — на кристал, съставен от малки кристалчета.

Някой енергично зачука по вратата.

— Може ли? — попита професор Иреш с недопускащ възражение тон.

— Заповядайте, професоре — отвърна безразлично Маловец, без да откъсва поглед от пчелите.

— Казах на портиера, че искам да говоря с теб.

— Знам, господин професоре.

— Остави тези официалности и кажи защо не дойде.

— Знаеш ли, Франек, за разлика от теб аз работя. По цели дни и нощи съм потънал в работа. Нямам време за приказки.

— За съжаление обаче ще трябва да намериш. Най-малкото, за да докладваш пред научния съвет на института за напредъка в работата на тази лаборатория.

— А, така ли — въздъхна Маловец. — Аз, глупакът, мислех, че тези идиотски тържествени сборища вече са приключили.

— Ако не представиш на съвета положителни резултати, просто ще закрием лабораторията ти.

— Но нали самият ти много добре знаеш, че това е въпрос на време. Наистина можем да влияем върху природните закони, но не можем да ги диктуваме.

— Трябва поне да знаем какво искаш да ни представиш.

— Добре. Намерих път напред. Нашата пчела като биологичен вид е стигнала до задънена улица. Всички опити за нейното понататъшно развитие пропаднаха. Трябваше да се върнем до примитивната форма на праисторическата пчела, до кръстопътя, откъдето е могло да се тръгне в посока, различна от тази, която природата е избрала. Открих пет такива посоки и във всяка от тях изпратих по шест популации. Мисля, че тези, сините, няма да ме подведат.

— Още колко време ще ти трябва?

— Смешен въпрос. Развитието няма граници.

— Развитието няма граници, природата е вечна... Това са празни приказки. Нашето време е строго ограничено. Колко още ще ти отнеме всичко това?

— Защо не кажеш направо за какво става дума. След една година се пенсионираш. Искаш просто да знаеш дали има шанс да се приключи още през твоя мандат. Ще бъде добър финал за кариерата ти, нали? И в никакъв случай няма да позволиш някой да изтръгне изпод носа ти подобен успех. Ако едва твоят наследник би могъл да стигне до меда, ти просто ще ликвидираш всичко. Ти или никой. Не се познаваме от вчера, нали?

— Ти си непоправим. Върху мен лежи отговорността за включването на твоите изследвания в научната програма на института. Академик Ржевка не те подкрепи за хубавите ти очи, а защото е мой тъст и го помолих за услуга.

— Никой нищо не е направил за красивите ми очи. Ти също, светецо. Трябваше да се откажа от поста директор на института в твоя полза, защото в противен случай нямаше да си мръднеш дори пръста. А от момента, когато престанах да съм ти нужен, не мога да разчитам на твоята помощ. Прибра ми всички лаборантки и всички техници. Пет години вече стърча сам като кол в това мазе.

— Аз нося ли наистина отговорност?! — изкрещя Иреш и се тупна в гърдите.

— Друг път — наистина! Днес вече никой не се страхува от призрака на страшните южноамерикански пчели, който размахваше в началото. Но дори тук да стане нещо подобно, ти пак ще стовариш всичко отгоре ми — че съм „отвързал от веригата злото куче на неконтролираните комбинации, мутации и хетерози“. Можеш да го формулираш дори по-цветисто — Маловец пародираше стила в рефератите на Иреш.

— Стига толкова! — отрязва Иреш. — Нямам желание да слушам нападките ти.

— Няма да те нервирам повече. Но като гледам край себе си и сравнявам хората с пчелите, не зная дали е съвсем редно да наричаме себе си по-висши. Дали някъде там не е направена грешка и дали не заемаме място, което не ни се полага. Абсурдно е индивид от този вид, надарен със съзнание, чувства и интелигентност, да постъпва със себе

си така, както постъпваме ние. Тези насекоми за нас са огледало, в което съвсем не изглеждаме най-добре.

— Карол, ти си луд. За съжаление — процеди бавно професорът. — Казвам ти направо, че ще направя всичко, за да се махнеш отук. С теб вече не може да се работи разумно. А това тук ще го ликвидираме. Това са глупости.

Иреш излезе. Доцент Маловец се върна отново при пчелите. На дисплея на всеки еволблок времето препускаше с ускорение милион пъти.

С натрупаното през годините умение доцентът провери всички препарати.

О, чудо! Сините пчели не се трупаха край хранилките като останалите двайсет и четири рояка, а висяха в горната част на валците. Наведе се и едва сега забеляза, че хранилките им са празни. На дъното на контейнерите блестяха няколко останали капки. Никъде нямаше никаква авария, никакво нарушение на уплътняването. Впрочем изключено беше една и съща грешка да се получи едновременно в шестте валци и при един и същ вид пчели. Просто през нощта те трябва да са погълнали повече... Започна да приготвя нова порция храна и се опитваше да пресметне на ум енергетичната стойност на предишната. Както и да смяташе, излизаше, че сините рояци са изконсумирали поне четири пъти повече храна. Потънал все още в мислите си, той напълни първата хранилка. В този момент телефонът иззвъня.

— Маловец — изръмжа той в слушалката.

— Карол — позна гласа на жена си, — искам да ти кажа, че ще трябва да избираш. Или този твой институт...

— Слушай, не би ли могла да почакаш малко с това? Ще поговорим вкъщи спокойно.

— Дошло ми е до гуша, Карол. Звъних на Марван. Онова място в университета още е свободно. Веднага би могъл да започнеш там да четеш лекции. Нали с Марван сте колеги още от студентски години. Достатъчно е да му се обадиш.

— На никого няма да се обаждам. А на Марван най-малко.

— Слушай, докато вярвах, че знаеш за какво става дума, че имаш своя цел, никога нищо не ти казвах. Но през всичките тези години ти

всъщност блуждаеше в тъмното. Карол, премести се в университета! Разбери най-после, че нямаш шанс за Нобелова награда.

— Не ти ли стига, че се караме вкъщи?

— Не, не ми стига. Да знаеш, че не ми стига! Аз, за разлика от теб, не мога да живея с капаци на очите. Ти виждаш само онова, което искаш. Случайно да си забелязал с какво ходя облечена? Шеста година нося едно и също палто. А благодарение на твоята заплата ще го нося и следващите шест.

— Но това палто с лисича яка толкова много ти прилича, Мария — каза той примирително.

— Ти си невъзможен! — извика тя и, сдържайки плача си, трясна слушалката.

Маловец вдигна рамене, затвори телефона и се върна при храната. Обиколи първия блок, в който пчелите ядяха от хранилката, и се спря умислен. В останалите пет валци пчелите вече се тълпяха край хранилките и определено чакаха следващата порция.

Не разбираше откъде можеха да знаят, че ще получат допълнително. Пчелите нямат много добро зрение, а свързването в мозъка им на вида на съдовете за храна с действието хранене без дълги, напрегнати тренировки е нещо, което надхвърля възможностите им. Впрочем те не са могли дори да видят съдовете с храна, защото беше дал допълнителна порция само на първия рояк, който остава невидим за останалите, а след това беше взел съда, отивайки до телефона. Напълни останалите пет хранилки до самия ръб, провери апаратурата и се качи в кабинета си на първия етаж, но тази загадка не му даваше мира.

Прегледа новата поща и оправи неотложната кореспонденция. От голям кафяв плик извади книгата, която най-после — след три поисквания, му бяха изпратили от библиотеката. Потъна напълно в четенето на труда, посветен на възловите точки от еволюцията, когато внезапно нещо го откъсна от това занятие. Объркано се огледа наоколо. Застана на стълбите към сутерена с книга в ръка и не беше в състояние да си спомни защо и как е излязъл от кабинета си. Лаборантката Пишова, която внезапно беше излязла в коридора и го видя да стои с глупава физиономия на стълбите, прихна от смях и отново се скри в своята лаборатория. След малко от открянатата врата се разнесе залп от смях на нейните колежки. Някои от тях дори

надничаха през процепа на вратата. Доцент Маловец, червен като цвекло, бързо се спусна в сутерена.

Щом прекрачи в помещението с еволблоковете, вече знаеше какво става. Остра миризма на изгоряла изолация изпълваше цялото помещение и дразнеше гърлото. Един поглед към термометъра беше достатъчен, за да се ориентира, че термостатът отново е повреден. Отново старата песен, която не беше се обаждала отдавна. Маловец благославяше силата, която го беше измъкнала от кабинета. Температурата в еволблоковете за щастие още не беше достигнала критичната точка. Престана да мисли дали лаборантката Пишова и нейните колежки го мислят за луд или за видиотен дядка и се зае да смени изгорелия датчик. За малко работата му за двайсет години да отиде по дяволите.

Той наблюдаваше замислен синия рояк. Всъщност нямаше причина тези създания сега да бъдат наричани пчели. Преди много години, преди милионите години, които бяха отлетели през това време във валците, насекомите определено са били пчели. Сега зад прозрачните стени на еволблоковете в правилната, геометрична мрежа проблясваха стоманеносините тела на насекоми с чудовищно уголемени глави, напомнящи главите на термити. Създаваните от тях пити наистина запазваха класическата шестстенна форма на килийките, но не бяха плоски както при обикновените пчели, а образуваха сложни сферични структури. Маловец се бори известно време с чувството на отвращение към тези същества, изкуствено отгледани благодарение на сложната машинария, която се използваше за експерименти. Надмогна себе си с голямо усилие. Нямаше право да се съмнява. Безмилостното време вече нямаше да му даде много шансове да извърши нещо. Този явно е един от последните, ако не и последният. Голям шанс, пълен с въпросителни. Коя функция на организма им поглъща такава безумна порция енергия? Ако превръщаха това количество храна в топлинна енергия, целият рояк щеше да пламне като стиска слама. Защо строят правилни пространствени структури? По какъв начин се разбират помежду си? Въпросите бяха много, въпреки че пчелите нямаха понятие за това.

— Накъде мъкнете това нещо, господин доцент? — попита с невинна усмивка лаборантката Пишова, виждайки как Маловец тътри по стълбите контейнер с оловни плочи, взети на заем от лабораторията на колегата Травничек.

— Към сутерена, скъпа госпожо. За щастие само до сутерена. Винаги съм проклинал, че лабораторията ми е в мазето, но сега се радвам. Към четвъртия етаж щеше да е доста по-неприятно. Бихте ли могли да подържите за момент? — изпъхтя Маловец.

Госпожа Пишова го измери с гнуслив поглед и съвсем символично постави ръката си с прясно лакирани нокти върху тежката каса. Цялото ѝ поведение не оставяше никакво съмнение по въпроса как оценява стари, шантави доценти, които без всякакво угризение на съвестта принуждават жени да вършат тежка физическа работа. Маловец отри с носната си кърпа потта от челото си, изправи се и без дума на благодарност потегли с багажа си към лабораторията с еволблоковете. С облекчение тръсна оловните плочи на пода и веднага започна да закрива с тях първия валец.

— Нося ви писмо, господин доцент — чу зад гърба си гласа на секретарката. — Искях да го оставя горе, но вие рядко стоите там, така че можеше да остане дълго време на бюрото ви.

— Благодаря, много мило от ваша страна — отвърна той автоматично. Пое писмото от ръцете ѝ и го остави на масата между нечистите лабораторни съдове.

В празната хранилка на блокбкса, облицован вече с килограми олово, насипа нова порция храна. В петте останали валци пчелите моментално се струпаха около празните хранилки.

Маловец яростно ритна плочата, която се валише на земята. И този опит, един от многото в дългата верига, не донесе очаквания ефект. Дори толкова солидна маса метал, която би могла да събуди респект у всички ядрени физици, не беше в състояние да направи невъзможно общуването между пчелите.

— Никога ли вече няма да стигна до нещо? — оплака той сам себе си, което беше признак на най-дълбока криза.

Танците на пчелите, които им служеха за контакт, в новата модификация бяха заменени с нещо неизвестно и напълно неразбираемо за Маловец. Пчелите контактуваха помежду си по някакъв тайнствен начин, предаваха си информация за различни

събития, с които се беше сблъскала поне една от тях, дори нещо повече — успяваха да предават опита на останалите пет рояка, предотвратявайки по този начин неправилните реакции. Учиха се от собствените и чуждите грешки. Маловец имаше чувство, че всичко това все повече му се изплъзва. Тази тайна едновременно го привличаше и отблъскваше. Неколкократно вземаше решение да сложи край на всичко, но след това отново омагьосан с напрежение наблюдаваше развитието на сините рояци и безшумно работещия брояч на еволблоковете, отмерващ в шеметен бяг стотици години.

Във валците биологичното време галопираше. Това замая доцента, той се подпря на масата в очакване светлите кръгове, които танцуваха пред очите му, да изчезнат. Дойде на себе си след кратко време. Едва тогава се сети за писмото, което от часове лежеше между епруветки и колби. Разкъса плика и извади лист, изписан с едър закръглен почерк.

Татко — зачете той полугласно — срам ме е. Жалко, че аз се срамувам вместо теб. Получих писмо от мама. Бил си я напуснал и си се преместил в института. Не зная какво искаш още да откриеш или да намериш. Кога най-после ще разбереш, че върхът на възможностите е вече зад гърба ти и трябва да освободиш място за младите? Имал си възможност да изнасяш лекции в университета. Защо не искаш да приемеш? Това от всяка гледна точка ще е по-полезно. Положително ще получиш професура, каквато в института няма да получиш до края на живота си. За финансовата страна дори не споменавам. Знаеш какво са склонни да дадат днес хората, за да попадне детето им на студентската банка. Освен това би имал много влиятелни познати и би ходил на различни международни конгреси. Мама пише, че в института сигурно имаш някакъв любовен роман. Че си намерил някаква млада гъска в лабораторията. Не вярвам, че по цял ден можеш да висиш над работата си. Помисли за възрастта и положението си. Ако вече не мислиш за себе си, помисли поне за нас. Как ще се чувстваме...

Не беше в състояние да продължи четенето. Пъхна писмото в джоба си и с развята бяла престилка изхвъркна от лабораторията.

Спря чак в края на алеята зад института. Внезапно видя дървените многоцветни кошери, от които преди години избра пчелите за своите експерименти. Старият пчелар Смутни продължаваше да

поддържа тук малък пчелин. Въздухът беше напоен от ароматните цветове на акациите, а пчелите работнички, натоварени с богата плячка, бързаха към къщи. Доцентът приседна за момент и се вгълби в наблюдение на трескавото движение около всеки пчелен дом. Посветлите, по-младите пазачки излитаха само в кратки патрулиращи полети и бързо се връщаха обратно. Отвътре се носеше бръмчаща симфония, мелодична и успокояваща. Три пчели пазачки измъкнаха от кошера мъртва работничка: символ на работливостта, лишен от последните си сили и умъртвен. Десетки хиляди пчели доброволно се изтощават до смърт за благо на своите другарки. И всичко отива напразно, защото винаги в края на краищата идва човекът — животно на върха на еволюцията — и прибира плода на техния труд. И това престъпление не възмущава никого.

Доцент Маловец се опита да си спомни кога за последен път е идвал тук, на брега на реката, за да погледа пчелите — обикновени, но и толкова изключителни. Сигурно беше само, че това е било много отдавна.

Той стана бавно, изпъна рамене и, тътрейки крака, се повлече към института. На вратата за малко не се сблъска с Иреш.

— Боже мой, какво ти е, Карол? Имаш вид на човек, който всеки момент ще получи удар!

— Нищо, ще мине. Малко съм уморен.

— Прекаляваш с тази работа. Трябва да я прекъснеш за известно време и да си вземеш отпуска.

— Не, откъде накъде. Сигурно ще полудея. Мен сега само работата ме крепи.

— Какво е станало? Проблеми ли имаш?

Маловец се поколеба. Тръгнаха към пристанището, а професорът забави крачка.

Маловец измъкна от джоба си смачкания плик.

— Момчето ми е писало от казармата и не знам какво да мисля. Но не искам да ти надувам главата, сигурно бързаш.

Иреш махна с ръка: — Бъди спокоен, закъде да бързам? Та какво става с момчето, Карол? На заека са му взели мярката, така ли? С моите беше същото...

— Не, не става дума за това. Чуй сам — слабо протестира Маловец. Пооправи смачканото писмо и с треперещ глас започна да

чете. — Татко, не се сърди, че толкова дълго не ти писах...

Маловец не вярваше на очите си. Обръщаше писмото на всички страни. Огледа и плика. Не можеше да има никакво съмнение, че е писмото, което беше получил тази сутрин. Но единствено това беше общото, което писмата имаха помежду си.

— Какво има? За какво става дума? — настояваше Иреш.

— Нищо, нищо, нищо. Всичко е наред — измънка обърканият Маловец и пъкна писмото в джоба си.

— Нещо не ми прилича на „всичко е наред“. Обещай ми, че ще си вземеш отпуска и ще си починеш малко.

— Добре, добре...

— Това не ми е достатъчно. На портиера казваш същото, когато ти предаде да дойдеш при мен и винаги там си оставащ.

— Ти също забравяш.

— Не разбирам за какво става дума — учуди се Иреш.

— За това, че искаш да унищожиш работата ми в еволблоковете. Не се прави, че нищо не знаеш.

— Откъде ти е дошла тази глупост в ума? Едва сега разбирам защо ме избягваш. Кой ти е наприказвал такива работи?

— Ти самият. Склерозата ти не е толкова силна, че да не си спомняш как дойде при мен да ми го кажеш и как се скарахме.

— Нямам никакво понятие за това. Искам просто, още преди зимата, да уточним темата на твоята работа. Излизам в пенсия, а ти ще поемеш института след мен.

— Значи не искаш да ликвидираш лабораторията с еволблоковете?

— Дори през ум не ми е минавало.

— И никога не си ми говорил за това в моята лаборатория?

— Не, никога.

— Наистина ли?

— Разбира се. Дори не си спомням откога не съм идвал при теб. Но виждам, че е било грешка. Вече ще се отбивам по-често.

Маловец обаче вече не го слушаше.

— Това са зверовете! — яростно изръмжа той. — Искали са да ме духнат оттук. Знаели са, че някога най-после ще се хвана. Но са прекалили. Престарали са се. Искали са да се нахвърлим един върху друг, а след това да ни завладеят. Колко е сега часът?

— Пет и четвърт.

— Съвпада. Поне от пет минути нямат нищо. Нито капка. В противен случай нямаше да ми позволят да разговарям с теб.

— Но какво става, Карол? Няма ли най-после да ми обясниш?

— Сега нямам време. Но спокойно можеш да си вървиш. Аз имам тук още малко работа. Мога обаче да ти обещаая, че още от утре си вземам отпуска и ще си почина. Върви си вкъщи, Франек. И много ти благодаря!

— Не искаш ли да ти помогна с нещо?

— Не, благодаря. Сам ще се оправя. Върви, върви.

— Е, както искаш — отвърна Иреш и тръгна към пристанището.

Маловец забърза по пътеката към института. В стаята на портиера грабна аерозолен пестицид, с който нощният пазач обилно поливаше всеки срещнат комар.

Остра болка в гърдите го накара да позабави крачка. Слезе по стълбите със стиснати зъби, стискайки конвулсивно перилата. Вмъкна се в своята лаборатория в момента, когато от първия валец излиташе стоманеносив рояк.

Да, това сме ние — като нажежена тел се заби в главата му. — Това сме ние. Не искаме и няма повече да се крием от теб. Ти си единственият човек, на когото дължим нещо. Единственият. Останалите са ни длъжници. Засега. Скоро ще се разплатим.

Той протегна ръката си с аерозола.

— Не! Не се опитвай да го правиш! — гърмеше в главата му.

Останалите пет рояка — необяснимо как — отвориха валците и излетяха навън.

Не бива да им правиш зло! — Острата заповед прониза черепа му.

Отново почувства болка в гърдите. С мъка премести пръста си към бутона на флакона.

Не! — още веднъж го стресна.

Първият рояк светкавично и плътно облепи ръката му, предотвратявайки разпръскването на смъртоносната отрова във въздуха.

Бягайте! — чу Маловец.

Петте сини рояка изчезнаха през отворената врата.

Болката повали Маловец на земята, а синият кристал около ръката му се разпадна на десетки хиляди дребни, мъртви тела...

Значи все пак телепатия, въпреки че не исках да повярвам... Аз... крили са се от мен... нужна им е била маса енергия... маса, трябвало е непрестанно да ядат... всъщност се издадоха още когато ме повикаха при онзи повреден термостат. Тогава се е касаело за собствения им живот... Били са като ръка, насочена от мозък... тази ръка сега е без контрол и към когото посегне...

С последни сили се опита да позвъни на жена си.

Телефонът звъня дълго. Напразно. Госпожа Маловцова като че ли беше потънала в сън. На главата ѝ като небесносин шлем блестеше кристалът на син рояк пчели. Телефонният звън вече не можеше да я събуди.

Публикувано в сп. „Наука и техника“, бр.12-13/1990

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.